

ZYG MUNT RUTA

Kształcenie nauczycieli w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych w Polsce w latach 1945–1965

Projektowana reforma systemu edukacji narodowej stwarza konieczność opracowania nowej koncepcji kształcenia i rozwoju zawodowego nauczycieli w szkołach wyższych. Troska o możliwie wysoki poziom przygotowania nauczycieli do pracy z dziećmi i młodzieżą w nowym systemie edukacyjnym wymaga uwzględnienia tradycji i doświadczenia poszczególnych typów szkół wyższych, aby na tej podstawie określić najpilniejsze kierunki i propozycje zmian służących przygotowaniu kadr nauczycielskich, które potrafią urzeczywistnić nowe koncepcje w praktyce edukacyjnej. Nie ulega wątpliwości, że wprowadzenie zmian w systemie edukacji wymaga wcześniejszego przygotowania bogatej i atrakcyjnej oferty edukacji nauczycielskiej, z uwzględnieniem zasad elastyczności organizacyjnej i programowej. Struktura kształcenia nauczycieli w szkole wyższej musi odzwierciedlać kierunki kształcenia w szkolnictwie podstawowym i średnim. Reforma programowa wymagać będzie przede wszystkim sprecyzowania nowych treści nauczania w 6-klasowej szkole podstawowej, 3-klasowym gimnazjum oraz 3-klasowym liceum o określonym profilu kształcenia, a to z kolei nakłada na szkoły wyższe obowiązek podjęcia działań, aby kształcenie uniwersyteckie nauczycieli uczynić elastycznym, podatnym na potrzeby zmian, na miarę oczekiwań społecznych XXI wieku. Określone zadania w realizacji reformy szkolnej spoczywają też na resorcie edukacji i władzach samorządowych, które winny przede wszystkim zapewnić środki materialne placówkom szkolnym i oświatowo-wychowawczym. Ważnym problemem jest również opracowanie nowych zasad awansowania zawodowego i płacowego nauczycieli.

Najdłuższe i bogate tradycje w zakresie kształcenia nauczycieli na poziomie wyższym mają uniwersytety, które obok zadań w dziedzinie pracy badawczej i przygotowania kadry naukowej zajmowały się tym od początku swego istnienia. W latach międzywojennych kształceniem nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących dla różnych typów szkół średnich zajmowały się wyłącznie uniwersytety, natomiast nauczycieli np. przedmiotów artystycznych kształciły inne uczelnie. Kwalifikacje zawodowe do nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących, seminariach nauczycielskich i liceach pedagogicznych mieli absolwenci uniwersytetów, którzy studia kierunkowe zakończyli magisterium i zdali ponadto egzamin na nauczyciela szkoły średniej przed państwową komisją egzaminacyjną¹. Absolwent uniwersytetu, który nie składał tego egzaminu, mógł być dopuszczony do nauczania w szkole średniej na okres nie przekraczający 4 lat. Warunkiem dopuszczenia do egzaminu państwowego była dwuletnia praktyka pedagogiczna lub świadectwo ukończenia Studium Pedagogicznego w uniwersytecie. Studia pedagogiczne istniały w Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Warszawskim. O przyjęcie na Studium mogli się ubiegać absolwenci studiów przedmiotowych posiadający dyplom magisterski oraz studenci III roku studiów.

Na Studium Pedagogicznym obowiązywały takie przedmioty, jak historia wychowania, pedagogika, socjologia wychowania, psychologia ogólna i wychowawcza, dydaktyka szczegółowa przedmiotu kierunkowego, higiena szkolna, wychowanie fizyczne i prawo szkolne. Studenci byli zobowiązani do uczęszczania na wykłady i ćwiczenia oraz odbycia praktyki szkolnej. Po złożeniu obowiązujących egzaminów w Studium po ukończeniu studiów kierunkowych zakończonych egzaminem magisterskim, Państwowa Komisja Egzaminacyjna dla Nauczycieli Szkół Średnich wydawała absolwentowi, po odbyciu przez niego dwuletniej praktyki szkolnej, dyplom nauczyciela szkoły średniej.

Po II wojnie światowej w nowych warunkach politycznych i społeczno-gospodarczych Polski daleko idącym przeobrażeniom uległo kształcenie nauczycieli szkół średnich. W pierwszych latach powojennych działały jeszcze przy Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Warszawskim Państwowe Komisje Egzaminacyjne dla Nauczycieli Szkół Średnich, które przeprowadzały egzaminy w zmienionym nieco zakre-

¹ Szerzej o przebiegu i zakresie tego egzaminu zob. J. Krukowski, *Kształcenie nauczycieli w uniwersytetach*, [w:] *Kształcenie nauczycieli w Polsce Ludowej (1945–1975)*, opracowanie zbiorowe pod red. J. Jarowieckiego, B. Noweckiego, Z. Ruty, Kraków 1983, s. 138 i nast.

sie. Po kilku latach – wobec braku kadry nauczycielskiej i szybkiego rozwoju sieci szkół średnich – zaprzestano przeprowadzania takich egzaminów, a Państwową Komisję Egzaminacyjną rozwiązano. Po nieudanych próbach wskrzeszenia dawnego trybu zdobywania kwalifikacji, podjęto wysiłki w kierunku „pedagogizacji” studiów. W roku akad. 1950/51 wprowadzono na niektórych wydziałach i kierunkach studiów uniwersyteckich obowiązkowe wykłady i ćwiczenia z tzw. elementów nauk pedagogicznych, metodyki nauczania przedmiotu specjalizacji oraz 2-tygodniową praktykę pedagogiczną. W Uniwersytecie Warszawskim organizacją tych zajęć zajmowała się początkowo Katedra Pedagogiki, a od 1957 r. funkcję tę przejęło Międzywydziałowe Studium Pedagogiczne. W pozostałych sześciu uniwersytetach zajęcia dydaktyczne z przedmiotów pedagogicznych na nauczycielskich kierunkach studiów organizowały katedry pedagogiczne.

Realizacja powszechnego obowiązku szkolnego w zakresie szkoły podstawowej, rozbudowa szkolnictwa średniego ogólnokształcącego i zawodowego, wymagały kwalifikowanych kadr nauczycielskich. Tym olbrzymim zadaniom nie mogły sprostać istniejące zakłady kształcenia ani uniwersytety, które realizowały wielorakie zadania, a kształcenie nauczycieli stało się dla nich jednym z wielu i wcale nie najistotniejszym. W tej sytuacji Ministerstwo Oświaty powołało do życia w 1946 r. 3-letnie wyższe szkoły pedagogiczne, których zadaniem było kształcenie nauczycieli szkół podstawowych. W 1949 r. Ministerstwo Oświaty zmieniło funkcję i koncepcję programową wyższych szkół pedagogicznych, zlecając im kształcenie nauczycieli szkół średnich. Decyzja ta podyktowana była tym, że liczba absolwentów uniwersytetów podejmujących pracę w szkolnictwie w zbyt małym stopniu zaspokajała zapotrzebowanie szkół średnich na nauczycieli z wyższym wykształceniem.

O groźnej sytuacji kadrowej w szkołach świadczy fakt uruchomienia 6-miesięcznych kursów przysposobienia zawodowego na nauczycieli szkół tego typu. Uruchomiono też tzw. egzaminy uproszczone dla nauczycieli szkół średnich, które można było zdawać do 1955 roku.

W 1954 r. Prezydium Rządu podjęło uchwałę nr 276 w sprawie ulepszenia systemu kształcenia nauczycieli szkół podstawowych i średnich, w której m.in. ustalono, iż kształcenie nauczycieli szkół średnich odbywa się: a) w uniwersytetach i akademiach (na wydziałach odpowiadających przedmiotom nauczania w szkołach średnich), b) w czteroletnich wyższych szkołach pedagogicznych, c) w pięcioletnich wydziałach zaocznych wyższych szkół pedagogicznych².

² Dz. Urz. Min. Ośw., 1954, nr 7, poz. 57.

Stopniowo wydłużano w wyższych szkołach pedagogicznych czas studiów do lat czterech (w 1954 r.), a następnie (1959 r.) do pięciu lat i nadano prawa analogiczne jak uniwersytetom. Jednak w 1956 r. zmniejszeniu uległa liczba wyższych szkół pedagogicznych, gdyż władze oświatowe obawiały się, że 6 uczelni pedagogicznych i 7 uniwersytetów spowodują nadmiar kadry nauczycielskiej w szkołach średnich. Zdecydowano wówczas o włączeniu WSP w Warszawie do Uniwersytetu Warszawskiego, a WSP w Łodzi – do Uniwersytetu Łódzkiego. Pozostałe cztery uczelnie pedagogiczne dzięki stopniowemu rozwojowi organizacyjnemu, kadrowemu i naukowemu stały się drugim obok uniwersytetów źródłem dopływu nauczycieli dla szkolnictwa średniego.

W latach 1945–1963 kierunki nauczycielskie w uniwersytetach ukończyło 37 136 absolwentów, w tym:

- na studiach magisterskich jednolitych – 28 116 absolwentów
- na studiach II stopnia – 3 170 „
- na studiach I stopnia – 5 850 „

z czego

- na studiach dziennych – 33 252 absolwentów
- na studiach zaocznych – 1 640 „
- na studiach eksternistycznych – 2 244 absolwentów³.

W wyższych szkołach pedagogicznych w latach 1946–1963 ukończyło studia 10 155 absolwentów, w tym:

- na studiach magisterskich – 7 438 absolwentów
- na studiach I stopnia, – 2 717 absolwentów,

z czego

- na studiach dziennych – 7 115 absolwentów,
- na studiach zaocznych – 2 909 „
- na studiach eksternistycznych – 131 absolwentów⁴.

Z powyższych danych wynika, iż w latach 1945–1963 uniwersytety wykształciły 3,6 razy więcej absolwentów niż wyższe szkoły pedagogiczne, w tym prawie 4,2 razy więcej magistrów. Trzeba jednak pamiętać, że słaba pozycja WSP w całym ówczesnym systemie szkół wyższych wynikała z faktu, że uczelnie te powstały dopiero w 1946 r. jako wyższe szkoły zawodowe i borykały się z licznymi kłopotami natury organizacyjnej, kadrowej, rekrutacyjnej i lokalowej.

³ Zbiory Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (dalej: MNSWiT), Departament Studiów Uniwersyteckich, Ekonomicznych i Pedagogicznych, Materiały dotyczące ukończenia studiów wyższych na kierunkach nauczycielskich uniwersytetów oraz w wyższych szkołach pedagogicznych, s. 4, tabela 1.

⁴ Tamże, s. 4–5.

Tabela 1

Liczba absolwentów wybranych kierunków nauczycielskich po studiach magisterskich w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych w latach 1945–1963 oraz procentowy udział tych uczelni w kształceniu magistrów⁵

Kierunek studiów	Uniwersytety		Wyższe szkoły pedagogiczne		Łączna liczba magistrów w latach 1945–1963
	Liczba magistrów	% ogólnej liczby magistrów	Liczba magistrów	% ogólnej liczby magistrów	
Filologia polska	5 074	77,5	1 477	22,5	6 551
Filologia rosyjska	915	61,4	576	38,6	1 491
Historia	4 333	81,3	994	18,7	5 327
Pedagogika	1 948	98,0	40	2,0	1 988
Matematyka	2 431	66,4	1 234	33,6	3 665
Fizyka	1 920	69,0	861	31,0	2 781
Chemia	5 337	89,5	625	10,5	5 962
Biologia	4 872	92,1	423	7,9	5 295
Geografia	3 037	76,1	946	23,9	3 983
Razem	29 867	79,0%	7 176	21,0%	37 043

Z tabeli 1 wynika, iż w uniwersytetach najwięcej osób na studiach magisterskich wykształciły takie kierunki, jak: pedagogika (98% ogólnej liczby absolwentów), biologia (93,1%), chemia (89,5%) oraz historia (81,3%). W wyższych szkołach pedagogicznych stosunkowo najwięcej absolwentów uzyskało dyplom magisterski z filologii rosyjskiej (38,6% ogólnej liczby absolwentów), matematyki (33,6%), geografii (23,9%) oraz filologii polskiej (22,5%). Stosunkowo mały był natomiast procent absolwentów wyższych szkół pedagogicznych na takich kierunkach, jak: pedagogika (2%), biologia (7,9%) i chemia (10,5%).

Trzeba podkreślić, iż uniwersytety były wówczas jedynymi szkołami wyższymi kształcącymi absolwentów filologii angielskiej, filologii germańskiej, filologii romańskiej, filologii klasycznej, filologii białoruskiej, filologii ukraińskiej, filologii słowiańskiej. Absolwenci tych kierunków uniwersyteckich byli zatrudniani m.in. w szkolnictwie ogólnokształcącym i zawodowym.

⁵ Tamże, s. 5, tabela 2.

Interesującym problemem są proporcje między liczbą wydanych dyplomów magisterskich po studiach dziennych (jednolite studia magisterskie i studia II stopnia), po studiach zaocznych eksternistycznych (studia eksternistyczne jednolite i studia eksternistyczne II stopnia). Świadczą one bowiem o różnych kierunkach rozwoju tych form studiów w uniwersytetach i w wyższych szkołach pedagogicznych.

Dane zawarte w tabeli 2 wskazują, że w uniwersytetach kształcenie magistrów na kierunkach nauczycielskich rozwijało się głównie w oparciu o studia dzienne jednolite i studia II stopnia (88,2% dyplomów wydanych w uniwersytetach). Na drugim miejscu pod względem liczebności wydanych dyplomów magisterskich znajdują się studia eksternistyczne (7% dyplomów). Należy dodać, iż prawie 2/3 wydanych dyplomów magisterskich po studiach eksternistycznych – to dyplomy studiów II stopnia. Na niektórych kierunkach studiów eksternistycznych (np. na pedagogice) dalszy ich rozwój w formie jednolitej był od r. 1964 ograniczony.

Tabela 2

Procentowy stosunek wydanych dyplomów magisterskich w uniwersytetach i w wyższych szkołach pedagogicznych w trzech głównych formach studiów⁶

Kierunek studiów	Uniwersytety			Wyższe szkoły pedagogiczne		
	studia dzienne	studia zaoczne	studia eksternistyczne	studia dzienne	studia zaoczne i wieczorowe	studia eksternistyczne
Filologia polska	90,1%	3,6%	6,3%	62,5%	36,8%	0,7%
Filologia rosyjska	91,2%	6,4%	2,4%	66,7%	29,3%	4,0%
Historia	87,1%	2,3%	10,6%	67,3%	30,2%	2,5%
Pedagogika	58,3%	18,2%	23,5%	100,0%	–	–
Matematyka	93,5%	2,3%	4,2%	70,9%	26,6%	2,5%
Fizyka	94,6%	2,5%	2,9%	73,4%	25,9%	0,7%
Chemia	96,6%	–	3,4%	71,4%	25,1%	3,5%
Biologia	92,1%	2,6%	5,3%	69,5%	30,0%	0,5%
Geografia	90,2%	5,4%	4,4%	50,8%	48,0%	1,2%
Ogółem	88,2%	4,8%	7,0%	70,3%	28,0%	1,7%

Stosunkowo najsłabiej rozwiniętą formą studiów uniwersyteckich w tych latach były studia zaoczne (4,8% dyplomów), zwłaszcza na kierunkach matematyczno-przyrodniczych (matematyka – 2,3% dyplomów,

⁶ Tamże, s. 7, tabela 3.

fizyka – 2,5% dyplomów, biologia – 2,6% dyplomów, chemia – brak studiów zaocznych). Najlepiej rozwinięte były studia zaoczne na pedagogice (18,2% dyplomów). Istniejące w uniwersytetach studia zaoczne powstały w zasadzie w ostatnich latach. Istniały jednak w uniwersytetach możliwości, co wykazały późniejsze lata, szybszego rozwoju tej formy studiów, zwłaszcza na kierunkach humanistycznych.

Nową formą studiów w uniwersytetach były studia wieczorowe dla absolwentów studiów magisterskich; zaczęto je organizować od 1963 roku.

Inaczej kształtowały się proporcje między poszczególnymi formami studiów w wyższych szkołach pedagogicznych. Wprawdzie studia dzienne stanowiły również zasadniczą formę kształcenia (70,3% ogólnej liczby wydanych dyplomów magisterskich), ale znacznie bardziej niż w uniwersytetach były tu rozbudowane studia zaoczne i wieczorowe (28% ogólnej liczby wydanych dyplomów magisterskich).

Studia zaoczne i wieczorowe były w wyższych szkołach pedagogicznych szczególnie rozwinięte na takich kierunkach, jak: geografia (48% dyplomów magisterskich), filologia polska (36,8% dyplomów), historia (30,2% dyplomów) i biologia (30% dyplomów). Nawet na fizyce i chemii liczba wydanych dyplomów magisterskich wynosiła 25–26%.

Studia eksternistyczne w wyższych szkołach pedagogicznych były najslabiej rozwiniętą formą zdobywania wykształcenia (2% ogólnej liczby dyplomów magisterskich).

Wydane dyplomy ukończenia studiów dziennych na poszczególnych kierunkach studiów nauczycielskich w uniwersytetach i w wyższych szkołach pedagogicznych w latach 1951–1963 ilustruje tabela 3.

Z danych zawartych w tabeli 3 wynika, że na studiach dziennych (podstawowa forma studiów w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych) uniwersytety wykształciły w latach 1951–1963 80% globalnej liczby magistrów na kierunkach nauczycielskich, zaś wyższe szkoły pedagogiczne – 20%, przy czym w tych ostatnich do najbardziej rozwiniętych kierunków studiów dziennych należały:

- matematyka (34% ogólnej liczby magistrów)
- filologia rosyjska (33% ogólnej liczby magistrów)
- fizyka (30% „ „ „ „)
- historia (20% „ „ „ „)
- filologia polska (20% „ „ „ „)
- geografia (19% „ „ „ „).

Slabiej rozwinięte były:

- pedagogika (3% ogólnej liczby magistrów)
- chemia (10% „ „ „ „)
- biologia (10% „ „ „ „).

Tabela 3
Wydane dyplomy ukończenia studiów wyższych na kierunkach nauczycielskich uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych w latach 1951–1963. Studia dzienne⁷

Rok	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	Ogółem w latach 1951–1963
Ogółem	2628	9071	3560	1842	3445	2146	1534	2053	1751	1996	2126	2056	2617	36 825
Kierunki nauczycielskie na uniwersytetach	2304	8626	2498	717	2949	1930	1094	1635	1317	1562	1867	2070	2070	30 247
Filologia polska	405	1508	480	105	567	266	211	282	89	226	276	357	352	5124
Filologia rosyjska	80	209	83	10	151	91	58	94	31	28	39	25	28	927
Filologia romańska	60	221	61	15	91	36	18	12	22	10	32	37	49	664
Filologia angielska	45	162	39	12	62	16	9	12	23	6	17	14	37	454
Filologia germańska	45	86	47	12	64	31	—	18	22	23	25	25	36	434
Historia	497	950	373	74	435	202	182	144	90	224	181	235	271	3858
Pedagogika	—	564	—	37	32	34	36	29	44	70	79	72	139	1136
Matematyka	94	421	194	62	244	199	77	166	149	169	171	228	234	2408
Fizyka	34	354	132	64	221	100	43	153	171	133	163	195	194	1956
Chemia	479	2014	396	99	614	350	36	325	286	212	233	209	238	5491
Biologia	315	1484	388	131	161	416	380	260	253	292	269	249	282	4880
Geografia	250	653	305	96	307	189	44	140	137	169	193	221	210	2914
Kierunki nauczycielskie w wyższych szkołach pedagogicznych	324	445	1062	1125	496	216	440	418	434	404	748	189	574	6578
Filologia polska	65	89	214	238	—	73	94	74	93	114	108	30	99	1291
Filologia rosyjska	13	18	46	87	100	—	31	28	22	24	36	17	39	461
Historia	49	67	158	161	—	75	65	76	73	72	57	11	79	943
Pedagogika	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	20	40
Matematyka	58	80	191	176	158	—	68	71	92	73	99	22	119	1207
Fizyka	39	53	121	127	145	—	39	29	49	66	50	56	71	845
Chemia	26	36	85	85	93	—	51	58	32	29	28	24	46	593
Biologia	42	58	139	142	—	12	30	23	21	17	25	1	23	533
Geografia	32	44	106	109	—	56	62	59	52	39	45	8	51	665

⁷ Zbiory MNSWiT. Materiały dotyczące wydanych dyplomów na kierunkach studiów nauczycielskich w uniwersytetach i w wyższych szkołach pedagogicznych z rozbiorem na poszczególne lata, s. 8, tabela 4.

Tabela 4

Zatrudnienie absolwentów nauczycielskich kierunków
studiów uniwersyteckich w szkołach podstawowych i średnich
w latach 1951–1963⁸

Rok	Liczba absolwentów uniwersytetów	Spośród nich zatrudniono				
		Ogółem		w tym:		
		Liczba	%	szkoły podstawowe	licea ogólnokształcące młodzieżowe	inne szkoły*
1951	2 304	527	22,9%	88	327	112
1952	2 487	816	8,6	79	504	233
1953	2 523	1 032	40,3	244	566	222
1954	745	278	37,3	95	112	71
1955	3 040	889	29,2	288	455	146
1956	1 985	718	36,2	247	395	76
1957	1 119	1 048	93,7	447	275	326
1958	1 669	1 570	94,1	736	328	506
1959	1 352	1 331	98,4	460	269	602
1960	1 955	941	48,1	195	244	502
1961	2 350	965	41,6	279	377	309
1962	2 489	895	36,0	174	504	217
1963	2 328	901	38,7	157	513	231
Razem	26 346	11 911	49,1	3 489	4 869	3 553

* Grupa „inne szkoły” obejmowała do 1956 r. szkoły ogólnokształcące dla pracujących, licea pedagogiczne, szkoły zawodowe i inne placówki kulturalno-oświatowe, podległe Ministerstwu Oświaty (bez szkół podległych CUSZ oraz Ministerstwom: Rolnictwa, Zdrowia, Kultury i Sztuki), a do 1957 r. licea dla pracujących, wszystkie szkoły zawodowe z wyjątkiem techników rolniczych, średnich szkół medycznych i artystycznych.

Z danych statystycznych zawartych w tabeli 4 wynika, iż w ciągu 13 lat zatrudnienie w szkołach znalazło 11 911 absolwentów uniwersytetów, z tego:

- w szkolnictwie podstawowym 3489 absolwentów
- w szkolnictwie średnim ogólnokształcącym (szkoły młodzieżowe) 4869 „
- w innych szkołach średnich 3553 „

⁸ Zbiory MNSWiT, Materiały dotyczące zatrudnienia absolwentów uniwersytetów, tabela 5. Dane statystyczne nie są jednak ściśle i mają charakter orientacyjny.

Okazuje się bowiem, że tylko 40% wszystkich absolwentów zatrudnionych w szkolnictwie znalazło pracę w szkołach średnich ogólnokształcących młodzieżowych, natomiast około 32% zostało zatrudnionych w szkołach podstawowych (38% w innych szkołach średnich). Zastanawia fakt zatrudnienia w szkołach podstawowych tak dużej liczby absolwentów uniwersytetów, ale przyczyny tego zjawiska nie były dogłębnie analizowane, dziś można jedynie snuć przypuszczenia.

Tabela 5

Zatrudnienie absolwentów wyższych szkół pedagogicznych w szkolnictwie podstawowym i średnim w latach 1951–1963⁹

Rok	Liczba absolwentów wyższych szkół pedagogicznych	Spośród nich zatrudniono			
		Ogółem	szkoły podstawowe	licea ogólnokształcące młodzieżowe	inne szkoły*
1951	324	416**	132	163	121
1952	445	383	26	233	124
1953	1 062	939	149	568	222
1954	1 125	1 042	165	664	213
1955	496	576**	102	334	140
1956	216	382**	128	189	65
1957	440	495**	190	196	109
1958	418	575**	275	150	150
1959	480	478	159	156	163
1960	434	434	112	147	175
1961	448	487**	111	193	183
1962	189	120	20	48	52
1963	547	483	64	256	163
Razem	6 624	6 810	1 633	3 297	1 880

* Zob. objaśnienie w tabeli 4

** Liczba absolwentów WSP w latach 1955–1958 jest niższa od liczby zatrudnionych w tych latach. Według wyjaśnień Ministerstwa Oświaty różnice te były spowodowane faktem zgłaszania się do pracy absolwentów lat wcześniejszych oraz rezygnacji z pracy w jednych szkołach i przejścia do innych i w tym ostatnim przypadku niektórzy absolwenci są liczeni podwójnie.

⁹ Zbiory MNSWiT, Dane dotyczące zatrudnienia absolwentów WSP zostały przygotowane w Departamencie Kadr Ministerstwa Oświaty, tabela 5.

Liczba 11 911 absolwentów uniwersytetów zatrudnionych w szkolnictwie stanowiła 49,1% ogólnej liczby absolwentów nauczycielskich kierunków studiów uniwersyteckich. Największy procent absolwentów kierunków nauczycielskich uniwersytetów (93–98%) znajdował zatrudnienie w szkolnictwie w latach 1957–1959. Natomiast w latach 1960–1963 nastąpił procentowy spadek zatrudnienia absolwentów w szkolnictwie, przy czym znacznie większa liczba absolwentów niż w latach poprzednich znajdowała zatrudnienie w ogólnokształcących szkołach młodzieżowych.

Z danych statycznych (tabela 5) wynika, że spośród 6810 absolwentów wyższych szkół pedagogicznych zatrudnionych w szkolnictwie w latach 1951–1963:

- 1633 absolwentów pracowało w szkołach podstawowych,
- 3297 „ „ w szkołach młodzieżowych,
- 1880 „ „ w innych szkołach średnich.

Tak więc tylko 25% wszystkich zatrudnionych w szkolnictwie absolwentów wyższych szkół pedagogicznych pracowało w szkołach podstawowych, natomiast 48% znajdowało zatrudnienie w szkołach średnich młodzieżowych.